

De overgang van onderwijs naar arbeidsmarkt: de mogelijkheden van registerdata

Wendy Smits en Jantien van Zeijl

In deze bijdrage wordt ingegaan op de ontwikkeling van nieuwe statistische informatie over de overgang tussen onderwijs en arbeidsmarkt. Het CBS combineert onderwijsregistraties met andere informatie uit registers, zoals arbeidsmarktinformatie en demografische informatie. Omdat de gegevens beschikbaar zijn voor alle schoolverlaters in een bepaald jaar is een vergaande detaillering mogelijk, bijvoorbeeld naar regio en herkomstgroep. Ook is het mogelijk om de arbeidsmarkttransitie van schoolverlaters over een langere periode in kaart te brengen. De registerdata zijn daarom een belangrijke aanvulling op de al langer bestaande enquêtegegevens over dit onderwerp.

In this contribution we discuss the development of new statistical information on the transition from school to work. Statistics Netherlands links education registers to other information from registers such as labour market information and demographical information. As the data are available for all school-leavers in a given year, it is possible to present very detailed information, e.g. by region and group of origin. Also, it is possible to follow the labour market transition of school-leavers over a longer period. Therefore, register data are considered as an important complement to the existing survey data on this subject.

Inleiding

Statistische informatie over de overgang van onderwijs naar de arbeidsmarkt is van groot belang voor zowel beleidsmakers als wetenschappers. Hoe snel vinden schoolverlaters een baan? Welke opleidingen geven een succesvolle start op de arbeidsmarkt en welke niet? In welke branches komen schoolverlaters te werken? Zijn er regionale verschillen in de arbeidsmarkttransitie van jongeren? Waar komen voortijdig schoolverlaters terecht? Hebben allochtone schoolverlaters dezelfde kans op werk als autochtone schoolverlaters?

Het CBS heeft verschillende databronnen die waardevolle informatie bevatten over schoolverlaters (zie ook de bijlage). Vanouds zijn er enquêtegegevens, zoals de Enquête Beroepsbevolking (EBB) en het Schoolverlatersdeel (SVD) van de Onderwijscohorten (VOCL). Een groot voordeel van deze databronnen is dat ze veel achtergrondkenmerken van schoolverlaters bevatten. Daarnaast bevatten deze databronnen uitgebreide informatie over het soort baan waarin schoolverlaters terechtkomen. Hoewel beide databronnen de overgang van onderwijs naar de arbeidsmarkt in kaart kunnen brengen, kennen ze ook enkele nadelen. De steek-

proefomvang van de EBB (ongeveer 65 duizend huishoudens per jaar) is te beperkt om een gedetailleerde uitsplitsing van schoolverlaters te maken naar herkomstgroepering, opleidingsrichting en regio. De doelpopulatie omvat immers alle personen van 15 jaar en ouder en niet specifiek 'schoolverlaters'. Jaarlijks zitten er ongeveer 1 600 schoolverlaters in de steekproef.

Het Schoolverlatersdeel van de Onderwijscohorten omvat ongeveer 15 duizend respondenten. Deze omvang laat een wat grotere mate van detaillering toe dan de EBB, maar hier speelt dat alle schoolverlaters van een cohort op een zelfde moment in het onderwijs zijn gestart maar op verschillende momenten zijn uitgestroomd, afhankelijk van de hoogst gevolgde opleiding. De conjuncturele situatie op het moment van uitstroom kan daarom verschillen voor de verschillende opleidingsniveaus. Daar de opeenvolgende cohorten niet op elkaar aansluiten – er zit telkens zes jaar tussen – is het ook niet mogelijk om voor één peilmoment op basis van verschillende cohorten gegevens over schoolverlaters van alle onderwijsniveaus te presenteren. Dit bemoeilijkt een vergelijking van de transitie van school naar werk tussen schoolverlaters met verschillende opleidingsniveaus.

Met de nieuwe onderwijsregistraties van de IB-groep is het ook mogelijk om schoolverlatersinformatie samen te stellen en zijn deze nadelen er niet. De gegevens zijn beschikbaar voor alle schoolverlaters in een bepaald jaar. Dat staat een vergaande detaillering toe. De registerdata zijn daarom een belangrijke aanvulling op bovengenoemde steekproefdata over schoolverlaters. In deze bijdrage staat de ontwikkeling van nieuwe statistische informatie over schoolverlaters op basis van de onderwijsregistraties centraal. Het CBS combineert de onderwijsregistraties met informatie uit andere registers, zoals arbeidsmarktinformatie.

Om inzicht te geven in de mogelijkheden die de registerdata nu en in de toekomst bieden, zullen enkele voorbeelden worden gepresenteerd van schoolverlaters en hun overgang naar de arbeidsmarkt. Hierbij wordt ingegaan op afgestudeerden uit het hoger onderwijs, het middelbaar beroepsonderwijs en voortijdig schoolverlaters. Bovendien zal aandacht worden besteed aan de verschillen tussen autochtone en allochtone schoolverlaters.

Onderwijsregistraties

Waar van oudsher onderwijsgegevens vanuit de instellingen alleen over groepen leerlingen werden aangeleverd, zijn de registraties met de komst van het onderwijsnummer op individueel niveau beschikbaar gekomen. Na de invoering van de Wet op het Onderwijsnummer hebben alle leerlingen en studenten in het bekostigde, reguliere onderwijs ¹⁾ in Nederland een onderwijsnummer. Het onderwijsnummer

¹⁾ Tot het regulier onderwijs wordt gerekend: het primair onderwijs, het voortgezet onderwijs, het middelbaar beroepsonderwijs, het hoger onderwijs en het volwassenenonderwijs. Het bekostigd onderwijs betreft onderwijs dat wordt gefinancierd door het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen en het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit. Het particuliere onderwijs is niet opgenomen in de onderwijsregistraties.

komt in principe overeen met het burgerservicenummer (voorheen sofi-nummer), tenzij dit niet voorhanden is, zoals voor leerlingen die in het buitenland wonen, maar in Nederland naar school gaan of leerlingen die in een asielpcedure zitten. Zij krijgen een apart, uniek onderwijsnummer toegekend. Het onderwijsnummer blijft gedurende de gehele schoolcarrière hetzelfde, waardoor van elke leerling de schoolloopbaan over de jaren heen gevolgd kan worden. Bovendien kan het CBS de onderwijsregistraties koppelen met verschillende andere informatiebronnen die op persoonsniveau beschikbaar zijn, wat een schat aan extra statistische informatie met zich meebrengt.

In het hoger onderwijs is een registratie op individueel niveau al vanaf 1986 beschikbaar (Centraal Register Inschrijvingen Hoger Onderwijs: CRIHO). Het voortgezet onderwijs is begonnen met het Basisregister Onderwijsnummer (BRON) in schooljaar 2002/'03 en het middelbaar beroepsonderwijs in 2004/'05. De verwachting is dat de onderwijsregistratie op basis van het onderwijsnummer voor leerlingen in het primair onderwijs vanaf het schooljaar 2008/'09 zal worden ingevoerd en vanaf 2009/'10 volledig beschikbaar zal komen. Op dat moment zal het mogelijk zijn de schoolloopbaan van elk kind al vanaf de basisschool te volgen.

De onderwijsregistraties zijn ondergebracht in het Sociaal Statistisch Bestand (SSB). Het SSB is een stelsel van op individueel niveau koppelbare registers en enquêtes die onderling op elkaar zijn afgestemd (CBS 2006). Door de onderwijsregistraties te combineren met andere gegevens uit het SSB ontstaan nieuwe mogelijkheden om de arbeidsmarktintrede van schoolverlaters in kaart te brengen. De SSB-kern bevat demografische gegevens, zoals geslacht, geboortedatum, burgerlijke staat, geboorteland, woonplaats en huishoudensamenstelling, en sociaal-economische gegevens, zoals de arbeidsmarktpositie en het ontvangen van uitkeringen en lonen. De demografische gegevens van de SSB-kern komen voornamelijk uit de Gemeentelijke Basisadministratie persoonsgegevens (GBA). Voor informatie over werknemers wordt gebruik gemaakt van de gegevens uit de Verzekerdenadministratie van het Uitvoeringsinstituut Werknemersverzekeringen (UWV), de loonbelastinggegevens van de Belastingdienst en de bedrijfsenquête Werkgelegenheid en Lonen (EWL).²⁾

Van de mensen die een uitkering ontvangen is veel informatie beschikbaar van het UWV, de Belastingdienst en de gemeenten. Naast de SSB-kern worden SSB-satellieten ontwikkeld voor de beschrijving van specifieke onderwerpen. Een voorbeeld hiervan zijn de onderwijsgegevens in de SSB-satelliet Onderwijs, over leerlingen in verschillende onderwijssoorten, behaalde diploma's, voortijdig schoolverlaters, et cetera. Op basis van een geanonimiseerd persoonsidentificerend nummer kunnen alle beschikbare gegevens binnen het SSB met elkaar worden samengebracht.

²⁾ De EWL is inmiddels beëindigd. Voor de gegevens vanaf 2006 zal gebruik worden gemaakt van de polisadministratie.

Zoals gezegd, is een belangrijk voordeel van schoolverlatersinformatie uit de onderwijsregistraties dat een grote mate van detail mogelijk is. De gegevens zijn immers integraal beschikbaar. Bovendien bieden de onderwijsregistraties goede mogelijkheden om de arbeidsmarktintrede tussen cohorten te vergelijken. Een ander voordeel van registerdata is dat schoolverlaters over een langere periode gevolgd kunnen worden, zodat niet alleen de arbeidsmarktpositie direct na schoolverlaten in kaart kan worden gebracht, maar ook inzicht wordt verkregen in het transitieproces over een langere periode, of de terugkeer naar het onderwijs. Samenhangende factoren, zoals de thuissituatie, gezondheid of criminaliteit, kunnen daar ook bij worden betrokken.

De onderwijsregistraties hebben ook enkele beperkingen. Hoewel deze registraties integraal beschikbaar zijn, zijn niet alle vormen van onderwijs erin opgenomen. De informatie op basis van onderwijsregistraties heeft alleen betrekking op het bekostigd onderwijs in Nederland. Schoolverlaters vanuit het niet-bekostigd onderwijs en schoolverlaters die buiten Nederland hun opleiding hebben afgerond, worden met de onderwijsregistraties niet in kaart gebracht. Bovendien kunnen de schoolverlaters die niet tot de GBA-bevolking behoren (bijvoorbeeld schoolverlaters die in Nederland hun opleiding volgden, maar in het buitenland wonen) over het algemeen niet gekoppeld worden aan de gegevens van het SSB.

Wanneer uitgegaan wordt van registerinformatie, kan bovendien alleen gebruik worden gemaakt van de standaardinformatie die wordt geregistreerd voor veelal andere doeleinden. Hierdoor is niet alle gewenste arbeidsmarktinformatie beschikbaar, zoals het niveau van de baan. Op basis van het niveau van het beroep kan worden bepaald of werkzaamheden daadwerkelijk aansluiten bij de gevolgde opleiding.

Een nadeel van de registerinformatie is ook dat gegevens met enige vertraging beschikbaar komen. Binnen enkele maanden na de start van een schooljaar leveren onderwijsregistraties de voorlopige gegevens over dat schooljaar, de definitieve gegevens komen een jaar later beschikbaar. Om af te leiden welke leerlingen het onderwijs hebben verlaten, met of zonder diploma, moeten overigens gegevens van minimaal twee opeenvolgende schooljaren met elkaar worden geconfronteerd. Vanwege het integreren en consistent maken van de verschillende gegevensbronnen in het SSB gaat er ook enige tijd overheen voordat de arbeidsmarktgegevens beschikbaar komen.

Met deze beperkingen in het achterhoofd, blijken de onderwijsregistraties wel degelijk een toegevoegde waarde te hebben ten opzichte van de informatie op basis van enquêtegegevens. Met het gebruik van registraties ontstaan nieuwe mogelijkheden om de overgang van onderwijs naar de arbeidsmarkt in kaart te brengen.

De arbeidsmarktpositie van afgestudeerden uit het hoger onderwijs

Het Centraal Register Inschrijvingen Hoger Onderwijs bevat alle inschrijvingen van personen in het bekostigd hoger onderwijs (hoger beroepsonderwijs, hbo, en weten-

schappelijk onderwijs, wo). In totaal gaat het om ruim 2,1 miljoen personen die in de periode 1986–2007 hoger onderwijs hebben gevolgd en die gekoppeld kunnen worden met andere informatie uit het Sociaal Statistisch Bestand (SSB). Omdat het CBS al gedurende een lange periode over deze gegevens beschikt, lenen deze zich bij uitstek voor vergelijkingen over jaren heen en om longitudinale gegevens te publiceren. Zo zijn via StatLine tabellen beschikbaar over de arbeidsmarktpositie van afgestudeerden in het hoger onderwijs vanaf 1999/'00, voor verschillende peilmomenten na afstuderen. Het aantal afgestudeerden in het hoger onderwijs (hbo en wo) ligt voor de verschillende jaren tussen 58 en 66 duizend.

Figuur 1 geeft het percentage afgestudeerden uit het hoger onderwijs dat direct na afstuderen betaald werk heeft.³⁾ Het gaat daarbij zowel om werk in loondienst als werk als zelfstandige. De figuur laat zien dat dit percentage voor autochtone hbo-afgestudeerden tussen 1999/'00 en 2004/'05 met bijna 4 procentpunt is afgenomen. Deze afname komt overigens deels voor rekening van een grotere doorstroom naar vervolgopleidingen en hoeft dus niet direct op een verslechtering van de arbeidsmarktsituatie voor hoger opgeleiden te duiden. Wel is het zo dat een verslechtering van de arbeidsmarktsituatie kan leiden tot een grotere doorstroom naar vervolgopleidingen. Afgestudeerden die er niet in slagen om een baan te vinden, gaan dan alsnog een vervolgopleiding doen.

Uit de figuur blijkt verder dat de afname voor allochtonen, zowel westerse als niet-westerse, veel groter is geweest dan voor autochtonen: respectievelijk 13 en 10 procentpunten. Voor niet-westerse allochtonen kunnen we verder detailleren naar herkomstgroep (figuur 2).

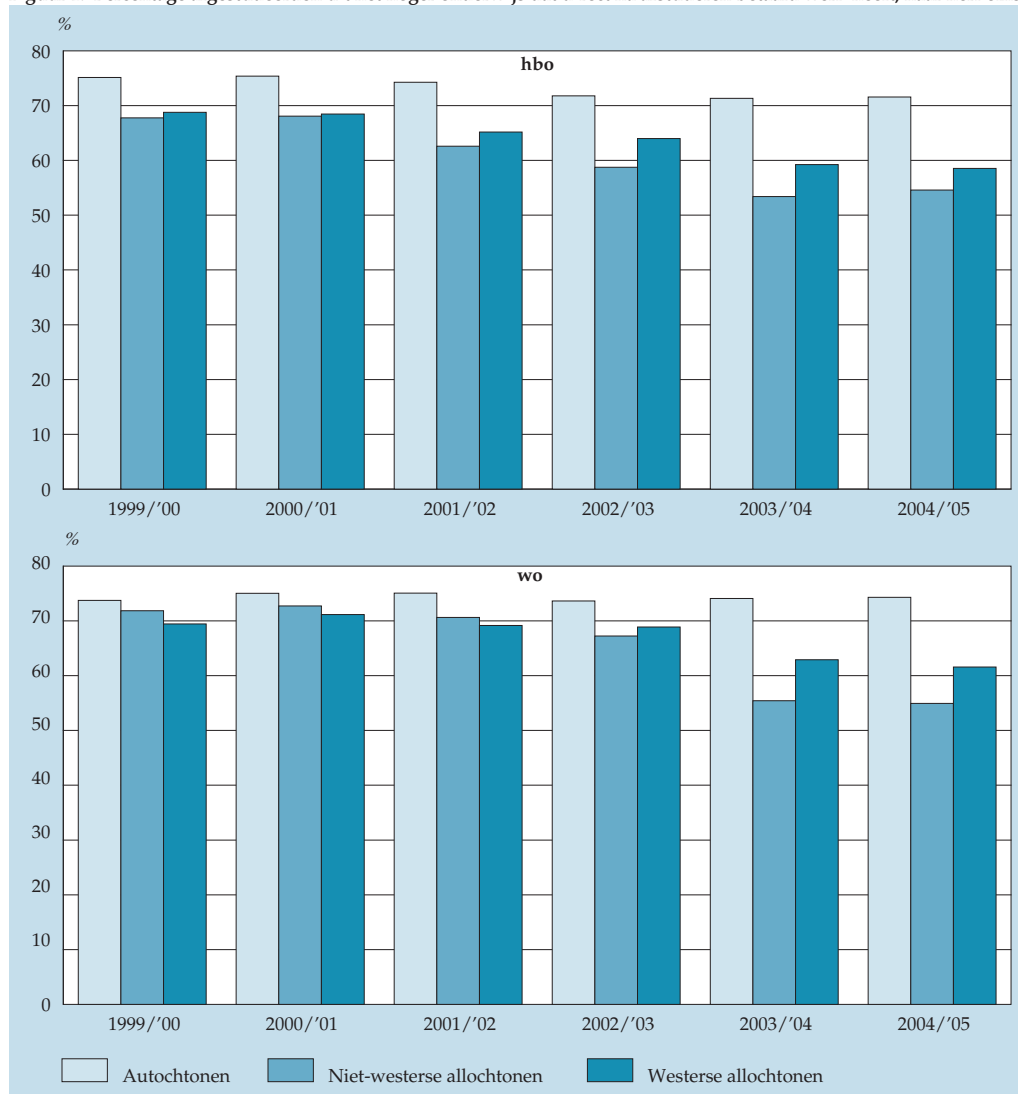
Te zien is dan dat de positie van Marokkanen op het moment van afstuderen in de meeste jaren wat gunstiger is dan van veel andere niet-westerse allochtonen. In 2004/'05 is het percentage hbo-afgestudeerden dat direct na afstuderen betaald werk heeft voor Marokkanen en autochtonen nagenoeg gelijk. Verder blijkt dat voor de cohorten uit 2002/'03 en 2003/'04 het lagere percentage afgestudeerden met betaald werk onder allochtonen grotendeels voor rekening komt van afgestudeerden uit de Nederlandse Antillen, Aruba en overige niet-westerse landen.

In het wo is het percentage afgestudeerden dat direct betaald werk had tot en met 2000/'01 toegenomen en daarna weer gedaald. Ook hier valt de relatief goede positie van afgestudeerden van Marokkaanse herkomst op, hoewel er voor deze groep wel grote schommelingen tussen de jaren te zien zijn.

Om een goed beeld te krijgen van de arbeidsmarktintrede van allochtonen uit het hoger onderwijs is het dus van groot belang om te detailleren naar herkomstgroepering, omdat de verschillen in arbeidsmarktpositie tussen afgestudeerden van verschillende niet-westerse herkomstgroepen aanzienlijk kunnen zijn.

³⁾ Er wordt gekeken naar de arbeidsmarktsituatie op de laatste vrijdag van september direct na het studiejaar van afstuderen. Voor iemand die in het studiejaar 1999/'00 is afgestudeerd gaat het dus om de arbeidsmarktpositie in september 2000.

Figuur 1. Percentage afgestudeerden uit het hoger onderwijs dat direct na afstuderen betaald werk heeft, naar herkomst

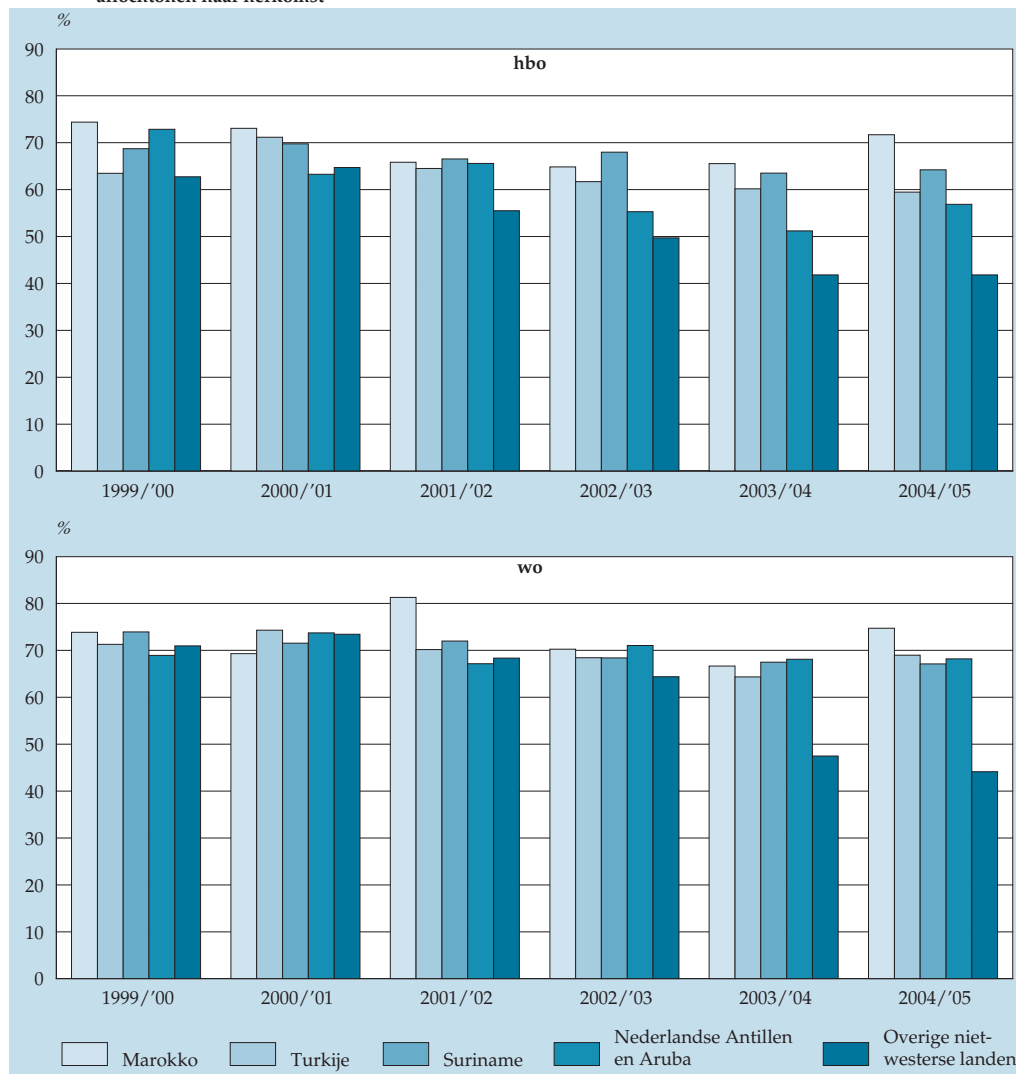

Bron: CBS.

De minder gunstige arbeidsmarktpositie van allochtonen zou verband kunnen houden met de gevolgde opleidingsrichting. Sommige opleidingen hebben immers een gunstiger arbeidsmarktperspectief dan anderen. Doordat de gegevens integraal beschikbaar zijn kunnen de arbeidsmarktgegevens per gevolgde opleiding in een grotere mate van detail worden gepresenteerd dan voorheen mogelijk was op basis van enquêtegegevens.

Tabel 1 geeft het percentage afgestudeerden met betaald werk direct na afstuderen naar de opleidingsrichtingen waarin allochtonen over- of ondervertegenwoordigd

Figuur 2. Percentage afgestudeerden uit het hoger onderwijs dat direct na afstuderen betaald werk heeft, niet-westerse allochtonen naar herkomst

Bron: CBS.

zijn. Allochtonen, in het bijzonder niet-westerse allochtonen, zijn in sterke mate ondervertegenwoordigd bij de hbo-opleidingen voor onderwijzend personeel, hbo-(para)medisch onderwijs, en wo-sociaal cultureel onderwijs, terwijl met name deze hbo-opleidingsrichtingen vaker leiden tot betaald werk.

Sterk oververtegenwoordigd zijn allochtonen bij de opleidingsrichting hbo-economisch, administratief en commercieel onderwijs. Wo-opleidingen waarbij vooral niet-westerse allochtonen licht oververtegenwoordigd zijn, betreffen het technisch

onderwijs, het (para)medisch onderwijs, het economisch, administratief en commercieel onderwijs en het juridisch en bestuurlijk onderwijs.⁴⁾

De opleidingsrichtingen op hbo-niveau waarbij allochtonen oververtegenwoordigd zijn geven gemiddeld een wat kleinere kans op betaald werk. Voor de wo-opleidingen is het beeld minder duidelijk. De verschillen in opleidingsrichting voor hbo-afgestudeerden kunnen de verschillen in het percentage betaald werk tussen allochtonen en autochtonen echter slechts voor een klein deel verklaren. Allochtonen hebben bij alle opleidingsrichtingen minder vaak betaald werk dan autochtonen.

Tabel 1
Percentage afgestudeerden uit het hoger onderwijs dat direct na afstuderen betaald werk heeft, cohort 2004/05, naar opleidingsrichting en herkomst

	Autochtonen	Niet-westerse allochtonen	Westerse allochtonen	Totaal allochtonen
	%			
hbo	71,5	56,6	58,5	68,9
w.v.				
Opleidingen voor onderwijzend personeel	78,2	73,3	72,3	77,7
Medisch, paramedisch onderwijs	79,4	66,8	71,3	78,3
Economisch, administratief en commercieel onderwijs	69,4	53,3	59,7	66,4
wo	74,3	54,9	61,6	71,2
w.v.				
Technisch onderwijs	79,2	46,8	62,2	73,5
Medisch, paramedisch onderwijs	76,8	68,9	73,2	75,6
Economisch, administratief en commercieel onderwijs	78,4	57,7	65,4	75,0
Juridisch en bestuurlijk onderwijs	74,5	62,9	61,4	72,0
Sociaal-cultureel onderwijs	72,8	56,5	60,5	70,7

Bron: CBS.

Uit het bovenstaande blijkt dat allochtonen direct na afstuderen minder vaak betaald werk hebben dan autochtonen. Is hier echter sprake van een langere transitieperiode of blijft het percentage afgestudeerden met betaald werk ook na langere tijd lager dan voor autochtonen? Van het cohort afgestudeerden in het hoger onderwijs uit 1999/'00 zijn inmiddels gegevens beschikbaar tot en met vijf jaar na afstuderen. Figuur 3 geeft voor afgestudeerden van hbo- en wo-opleidingen in 1999/'00, het percentage betaald werk direct na afstuderen en één tot en met vijf jaar na afstuderen.

Voor zowel hbo- als wo-afgestudeerden blijft de arbeidsmarktpositie van allochtonen ook op de wat langere termijn ongunstiger dan die van autochtonen. Voor het

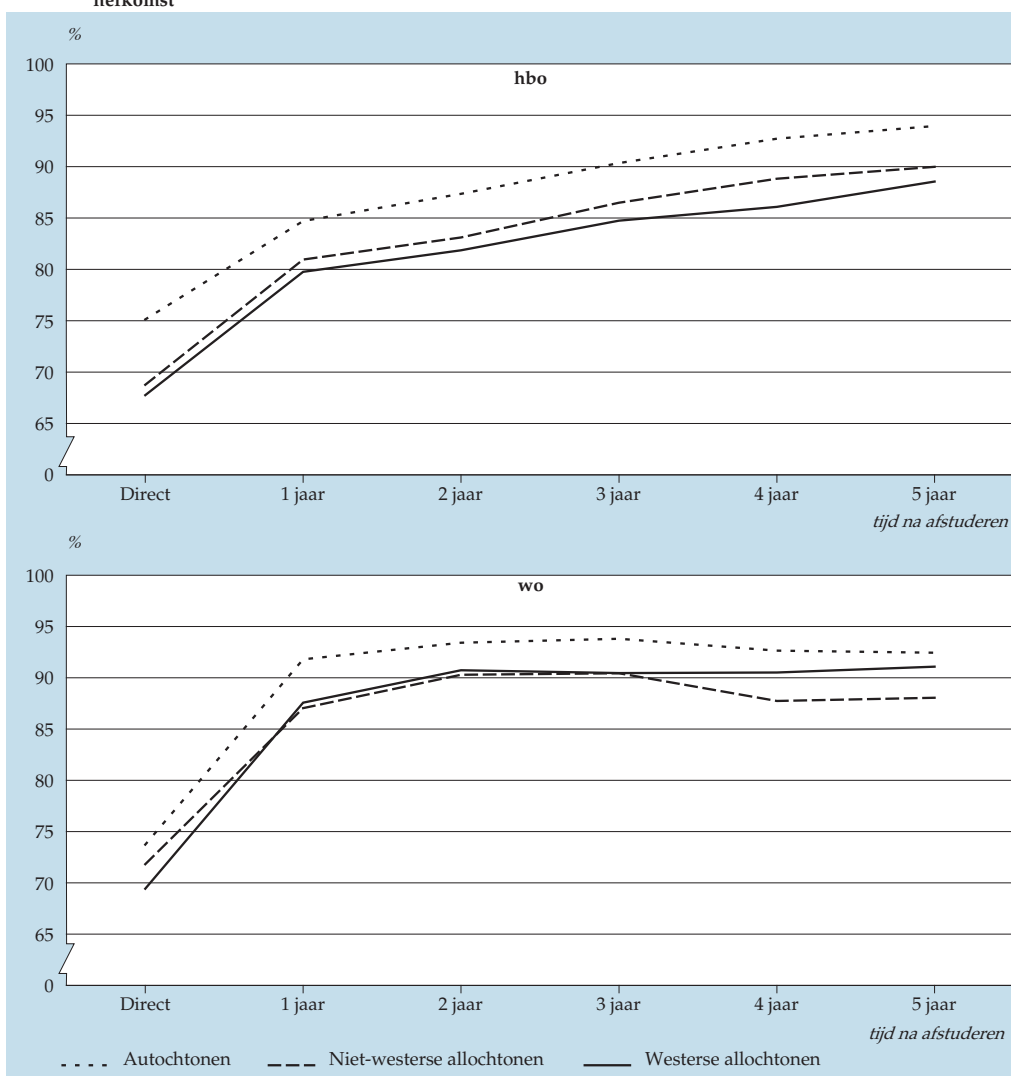
⁴⁾ De over- of ondervertegenwoordiging van allochtonen bij de genoemde opleidingen is overigens niet specifiek voor het cohort 2004/'05, eerdere cohorten geven een zelfde beeld.

hbo geldt dat het verschil tussen allochtonen en autochtonen gedurende het eerste jaar na afstuderen wat afneemt en daarna vrij stabiel blijft. Voor afgestudeerden uit het wo geldt daarentegen dat het verschil tussen allochtonen (met name de niet-westerse allochtonen) en autochtonen zelfs wat toeneemt.

Deze cijfers laten zien dat de slechtere arbeidsmarktpositie van allochtone afgestudeerden zeker niet tijdelijk is. De registerdata maken het mogelijk om de verschillende groepen een nog langere periode te blijven volgen en bijvoorbeeld na te gaan hoe de situatie tien jaar na afstuderen is. Ook is het mogelijk om na te gaan hoe vaak

Figuur 3. Percentage afgestudeerden uit het hoger onderwijs dat na afstuderen betaald werk heeft, cohort 1999/00, naar herkomst

Bron: CBS.

mensen aan het begin van hun beroepsloopbaan van baan wisselen en vanaf welk moment ze zich voor langere tijd in een baan settelen.

Arbeidsmarktpositie van afgestudeerden uit het middelbaar beroepsonderwijs

Onderwijsregistraties op basis van het onderwijsnummer zijn voor het middelbaar beroepsonderwijs (mbo) beschikbaar vanaf het studiejaar 2004/'05. Vanaf dit studiejaar is het mogelijk om van de afgestudeerden uit het mbo de arbeidsmarktpositie op basis van SSB-gegevens te bepalen. De registerdata over 2004/'05 zijn nog niet volledig.⁵⁾ Het betreft een zogeheten 'schaduwdraai-jaar', waarbij de gegevens nog niet voor bekostiging werden gebruikt. Het aantal mbo-leerlingen dat volgens de onderwijsregistraties in 2004/'05 het onderwijs verliet met een mbo-diploma op niveau 2 en hoger (dus met een startkwalificatie) lag rond de 55 duizend.⁶⁾ Omdat het aanbod van mbo-opleidingen regionaal wordt bepaald, hebben regionale gegevens over de overgang van onderwijs naar arbeidsmarkt voor mbo-afgestudeerden een duidelijke meerwaarde. De integrale registraties maken een vergaande detaillering naar regio mogelijk. De hier gepresenteerde cijfers moeten vooralsnog als voorlopige cijfers worden beschouwd omdat de gegevens verder worden ontwikkeld totdat zij via StatLine-tabellen beschikbaar worden gesteld.

Voor afgestudeerden uit het mbo blijken de verschillen tussen allochtonen en autochtonen veel groter dan voor afgestudeerden uit het hoger onderwijs. Tabel 2 laat zien dat vooral met een diploma op het laagste kwalificatieniveau (niveau 2: basisberoepsbeoefenaar) de niet-westerse allochtonen het veel minder goed doen dan de autochtonen. Van de autochtonen heeft 87,7 procent direct na het verlaten van de opleiding betaald werk, terwijl dit voor niet-westerse allochtonen slechts 67,9 procent is.⁷⁾ Op de hogere kwalificatieniveaus is het verschil wat minder groot, maar nog altijd aanzienlijk. Net als bij afgestudeerden uit het hoger onderwijs zijn er ook binnen de groep van niet-westerse allochtonen grote verschillen in arbeidsmarktpositie na het voltooien van de opleiding. Op het laagste kwalificatieniveau doen afgestudeerden van Surinaamse afkomst het beter dan andere niet-westerse allochtonen. Op de niveaus 3 en 4 (vakopleiding en middenkader/specialist) zijn het de afgestudeerden van de Nederlandse Antillen en Aruba die van de niet-westerse allochtonen het vaakst betaald werk hebben direct na het afstuderen.

⁵⁾ De registratie betreft voor studiejaar 2004/'05 ongeveer 91 procent van het totaal aantal ingeschrevenen in het middelbaar beroepsonderwijs.

⁶⁾ Het betreft mbo-leerlingen die in studiejaar 2004/'05 een mbo-startkwalificatie hebben behaald en op 1 oktober 2005 geen bekostigd onderwijs meer volgen. Overigens worden voor deze analyses, in tegenstelling tot de analyses voor afgestudeerden uit het hoger onderwijs, alleen afgestudeerden beschouwd die niet meer verder zijn gaan studeren (ongeveer 52 procent).

⁷⁾ Er wordt gekeken naar de arbeidsmarktsituatie op de laatste vrijdag van september direct na het studiejaar van afstuderen: ultimo september 2005. Het betreffen voorlopige cijfers.

Tabel 2

Percentage afgestudeerden uit het middelbaar beroepsonderwijs dat direct na afstuderen betaald werk heeft, cohort 2004/05*, naar kwalificatieniveau en herkomst

	Basisberoep (niveau 2)	Vakopleiding (niveau 3)	Middenkader/specialist (niveau 4)
	%		
Totaal	83,9	90,3	88,4
Autochtonen	87,7	91,9	90,0
Niet-westerse allochtonen w.v.	67,9	80,5	78,9
Marokko	65,9	84,5	79,5
Turkije	69,3	76,5	78,3
Suriname	74,4	83,6	82,7
Nederlandse Antillen en Aruba	69,9	86,4	83,3
Overige niet-westerse landen	64,0	75,1	73,7
Westerse allochtonen	77,6	88,1	84,3

Bron: CBS.

Het is bekend dat allochtonen, met name de allochtonen van niet-westerse afkomst, vooral wonen in de vier grote gemeenten van Nederland (G4: Amsterdam, Rotterdam, Den Haag en Utrecht). Over het algemeen is de werkloosheid in de G4 hoger dan landelijk. De lagere kans op betaald werk zou ook daarmee kunnen samenhangen. Bij alle kwalificatieniveaus hebben mbo-afgestudeerden in de G4 minder vaak een baan dan afgestudeerden in de kleinere gemeenten (tabel 3).

Tabel 3

Percentage afgestudeerden uit het middelbaar beroepsonderwijs dat direct na afstuderen betaald werk heeft, cohort 2004/05*, naar gemeentegrootte, kwalificatieniveau en herkomst

		Autochtonen	Niet-westerse allochtonen	Westerse allochtonen	Totaal
		%			
Basisberoep (niv. 2)	G4	85,6	68,2	77,7	75,3
	G ≥ 100 000 inw. (excl. G4)	87,1	66,9	78,3	83,3
	G < 100 000 inw.	87,9	68,7	66,4	85,5
Vakopleiding (niv. 3)	G4	91,8	82,4	86,1	86,9
	G ≥ 100 000 inw. (excl. G4)	90,8	80,0	89,9	89,5
	G < 100 000 inw.	92,1	78,8	87,8	91,2
Middenkader/specialist (niv. 4)	G4	89,1	81,7	84,8	85,2
	G ≥ 100 000 inw. (excl. G4)	88,6	79,4	86,9	86,9
	G < 100 000 inw.	90,4	75,8	83,4	89,3

Bron: CBS.

Bij niet-westerse allochtonen met een mbo-opleiding op niveau 3 en 4 is het percentage afgestudeerden met betaald werk echter in de G4 juist iets groter dan in de overige gemeenten. Hoewel allochtonen nog altijd veel minder vaak werk hebben dan autochtonen, is het verschil in de G4 het kleinst, met name voor afgestudeerden van niveau 4. Wanneer zowel meer jaargangen van de onderwijsnummerregistraties van het mbo als van het SSB beschikbaar zijn, kunnen ook deze schoolverlaters over de tijd worden gevolgd en onderling vergeleken om te zien of de gepresenteerde verschillen standhouden.

De arbeidsmarktpositie van voortijdig schoolverlaters

Naast informatie over gediplomeerde schoolverlaters bieden de onderwijsregistraties ook de mogelijkheid om de arbeidsmarktpositie van voortijdig schoolverlaters in kaart te brengen. Voortijdig schoolverlaters zijn leerlingen die het bekostigd onderwijs verlaten zonder dat zij in het bezit zijn van een startkwalificatie, dat wil zeggen: een havo- of vwo-diploma of een mbo-diploma op minimaal niveau 2. Met de introductie van de onderwijsnummerregistraties kan worden vastgesteld hoeveel leerlingen in een schooljaar het bekostigd onderwijs verlaten zonder startkwalificatie, de zogeheten nieuwe aanwas.

De eerste integrale cijfers over voortijdig schoolverlaters uit zowel het voortgezet onderwijs als het middelbaar beroepsonderwijs zijn beschikbaar voor leerlingen uit het schooljaar 2004/'05. Van degenen jonger dan 23 jaar verliet toen 4 procent het onderwijs zonder startkwalificatie (ruim 53 duizend leerlingen). Van deze groep voortijdig schoolverlaters kan voor het eerst worden onderzocht of zij na het verlaten van de school betaald werk hebben, en hoe zij op dit punt verschillen van de schoolverlaters die wél een startkwalificatie hebben behaald. Deze cijfers zijn beschikbaar via StatLine in een viertal publicaties over de arbeidsmarktpositie van voortijdig schoolverlaters, met gegevens over onder andere banen, uitkeringen, inkomsten uit arbeid of uitkering, en baankenmerken.

Tabel 4 geeft het percentage voortijdig schoolverlaters dat direct na het verlaten van de school betaald werk heeft.⁸⁾ Van de voortijdig schoolverlaters uit het voortgezet onderwijs heeft slechts 35,5 procent betaald werk. Voor voortijdig schoolverlaters uit het mbo ligt dat percentage op 64,9 procent. Ter vergelijking: voor de schoolverlaters van dezelfde leeftijd (jonger dan 23 jaar) maar mét een startkwalificatie ligt dit percentage op 81,4.

⁸⁾ Het gaat om de leerlingen die in schooljaar 2004/'05 in het voortgezet onderwijs en middelbaar beroepsonderwijs zaten en het daarop volgende schooljaar het bekostigd onderwijs hebben verlaten zonder startkwalificatie. Het betreft leerlingen jonger dan 23 jaar en behorende tot de GBA-bevolking. Er wordt gekeken naar de arbeidsmarktsituatie op de laatste vrijdag van september direct na het schooljaar dat ze voortijdig de school verlieten: ultimo september 2005.

Opnieuw zijn er grote verschillen tussen autochtone en allochtone schoolverlaters. Niet-westerse allochtonen hebben minder vaak betaald werk. Het gaat om 20,6 procent van de voortijdig schoolverlaters uit het voortgezet onderwijs en 46,5 procent van de schoolverlaters uit het mbo. Het percentage autochtonen met betaald werk ligt bijna twee keer zo hoog.

Van de niet-westerse allochtonen hebben Turkse voortijdig schoolverlaters uit het mbo het vaakst een baan, terwijl voortijdig schoolverlaters uit de Nederlandse Antillen en Aruba het minst vaak een baan hebben na schoolverlaten. De verschillen tussen voortijdig schoolverlaters uit het voortgezet onderwijs zijn iets kleiner. Turken en Marokkanen doen het daar ook beter dan de andere niet-westerse allochtonen.

Wanneer de voortijdig schoolverlaters verder worden gevolgd, kunnen langetermijneffecten worden onderzocht, bijvoorbeeld de stabiliteit van de banen en de terugkeer naar het onderwijs (of en zo ja, wanneer). Met meerdere jaargangen van het SSB kan bovendien in kaart worden gebracht in hoeverre conjuncturele ontwikkelingen van invloed zijn op het aantal voortijdig schoolverlaters. In een goede economische situatie kunnen leerlingen er mogelijk gemakkelijker voor kiezen te gaan werken in plaats van hun school af te maken. Dit fenomeen staat bekend als de zogeheten 'groenpluk'.

Tabel 4
Percentage voortijdig schoolverlaters dat direct na schoolverlaten betaald werk heeft, cohort 2004/05, naar onderwijssoort en herkomst

	Vo ¹⁾	Mbo ²⁾
	%	
Totaal	35,5	64,9
Autochtonen	41,7	72,3
Niet-westerse allochtonen	20,6	46,5
w.v.		
Marokko	24,6	43,3
Turkije	24,3	53,3
Suriname	22,9	45,2
Nederlandse Antillen en Aruba	18,8	41,0
Overige niet-westerse landen	16,3	46,9
Westerse allochtonen	28,9	59,9

¹⁾ Dit kunnen vmbo-gediplomeerden zijn, maar ook overige vo-leerlingen die zonder diploma uitstromen.

²⁾ Dit kunnen mbo1-gediplomeerden zijn, maar ook mbo-leerlingen uit andere niveau's die zonder diploma uitstromen.

Bron: CBS.

Conclusies en toekomstige ontwikkelingen

Informatie op basis van onderwijsregistraties en het SSB geeft een gedetailleerd beeld van de overgang van onderwijs naar de arbeidsmarkt. Er blijken aanzienlijke verschillen te zijn tussen schoolverlaters van autochtone en allochtone herkomst en tussen verschillende niet-westerse herkomstgroepen. Ook zijn er duidelijke verschillen tussen opleidingsrichtingen en de grootte van de woongemeente. Deze verschillen kunnen op basis van steekproefdata niet gedetailleerd inzichtelijk worden gemaakt, maar op basis van registerdata wel.

Daar staat tegenover dat informatie uit de onderwijsregistraties minder achtergrondkenmerken van schoolverlaters en baangegevens bevatten. Ook kunnen schoolverlaters vanuit het niet-bekostigd onderwijs en schoolverlaters die buiten Nederland hun opleiding hebben afgerond niet met de onderwijsregistraties in kaart worden gebracht. Enquêtegegevens hebben deze 'ontbrekende' gegevens wel. Hieruit blijkt dat beide soorten databronnen (enquêtes en registerdata) hun specifieke voor- en nadelen hebben. Ze moeten dus vooral complementair gezien worden en niet als substituten.

Dat er met de komst van de onderwijsregistraties extra mogelijkheden worden geboden voor onderzoek naar de overgang van onderwijs naar de arbeidsmarkt is een belangrijk gegeven. In de toekomst zullen de mogelijkheden nog verder worden uitgebreid. Zo zal met de komst van het onderwijsnummer in het primair onderwijs de gehele schoolloopbaan te volgen zijn. Bovendien komt met deze registratie extra informatie beschikbaar, bijvoorbeeld over het speciaal onderwijs en een afgeleide van het opleidingsniveau van de ouders (in de vorm van het leerlinggewicht, op basis waarvan scholen extra financiering ontvangen). Ook de arbeidsmarktgegevens in het SSB zullen nog worden uitgebreid, bijvoorbeeld met het aantal uren dat men per week werkt, wat weer nieuwe onderzoeksmogelijkheden met zich zal meebrengen. Daarnaast kan de overgang naar de arbeidsmarkt voor nog meer onderwijssoorten in kaart worden gebracht. Bijvoorbeeld leerlingen die het voortgezet onderwijs met een havo- of vwo-diploma afsluiten en niet meer doorleren, of leerlingen die na het behalen van een diploma binnen het voortgezet algemeen volwassenenonderwijs (vavo) de arbeidsmarkt betreden. Verder zal niet alleen de directe overgang van onderwijs naar de arbeidsmarkt kunnen worden gevolgd, maar ook de eerste jaren van de beroepsloopbaan. Bovendien kan het arbeidsmarktsucces in het perspectief worden geplaatst van de gehele schoolloopbaan. Er wordt dan niet alleen gekeken hoe de hoogst behaalde opleiding van invloed is op het arbeidsmarktsucces, maar ook naar het effect van het stapelen van opleidingen of 'zittenblijven'.

Ten slotte kan worden onderzocht of schoolverlaters weer terugkeren naar het reguliere onderwijs om alsnog een startkwalificatie te behalen of een extra diploma, en of er wat dat betreft een relatie met de arbeidsmarktsituatie is.

Al met al blijkt dat er bij het CBS steeds meer informatie beschikbaar komt over schoolverlaters en de overgang naar de arbeidsmarkt. De informatie wordt ont-

wikkeld in een samenwerking van de speerpunten Geïntegreerde Informatievoorziening Onderwijs en Sociale dynamiek en uitbreiding Arbeidsrekeningen, en zal voor externen beschikbaar worden gesteld via publicaties in StatLine en artikelen, en via het Centrum voor Beleidsstatistiek.

Literatuur

CBS, Sociale Samenhang in Beeld, het SSB nu en straks. Symposium 2005, 2006.

Bijlage

Overzicht van databronnen beschikbaar bij het CBS met informatie over schoolverlaters

Databron	Doelpopulatie	Definitie schoolverlaters	Datatype	Omvang	Periodiciteit
VOCL/SVD	Leerlingen die in het aanvangsjaar van het onderzoek in de brugklas zaten	Leerlingen die in het voorafgaande jaar het regulier voltijd- of deeltijdonderwijs hebben verlaten ¹⁾	Steekproefdata	Ongeveer 19 000 in het VOCL, waarvan ongeveer 15 000 in het schoolverlaters-onderzoek	Elke 6 jaar (leerlingen in een bepaald cohort verlaten op verschillende tijdstippen het regulier onderwijs)
EBB	Personen die in Nederland wonen van 15 jaar en ouder	Alle mensen van 15-34 jaar die in de twaalf maanden voorafgaand aan de enquête het voltijdonderwijs hebben verlaten	Steekproefdata	Ongeveer 65 000 huishoudens per jaar	Jaarlijks
CRIHO	Alle studenten in het (bekostigd) hoger onderwijs	Studenten die tussen twee opeenvolgende studie jaren een afsluitend diploma binnen de soort (hbo of wo) hebben behaald, ongeacht of men verder gaat in de andere soort (wo of hbo)	Registerdata	Ongeveer 500 000 studenten per jaar	Jaarlijks (vanaf 1986)
BRON-MBO	Alle deelnemers in het (bekostigd) middelbaar beroepsonderwijs	Leerlingen die tussen twee opeenvolgende schooljaren het bekostigd onderwijs verlaten	Registerdata	Ongeveer 500 000 leerlingen per jaar	Jaarlijks (vanaf 2004/'05)
BRON-VO	Alle leerlingen in het (bekostigd) voortgezet onderwijs	Leerlingen die tussen twee opeenvolgende schooljaren het bekostigd onderwijs verlaten	Registerdata	Ongeveer 900 000 leerlingen per jaar	Jaarlijks (vanaf 2002/'03)
BRON-VE	Alle deelnemers in het (bekostigd) voortgezet algemeen volwassenen onderwijs (vavo) en basiseducatie	Leerlingen die tussen twee opeenvolgende schooljaren het bekostigd onderwijs verlaten	Registerdata	Ongeveer 9 000 vavo-leerlingen per jaar; ongeveer 30 000 leerlingen basiseducatie per jaar	Jaarlijks (vanaf 2004/'05)

¹⁾ Vanaf 1999 zitten ook leerlingen van het deeltijdonderwijs in het VOCL. Voorheen werden leerlingen die van het voltijdonderwijs doorstroomden naar het regulier deeltijdonderwijs als schoolverlater beschouwd.